

Криміналістика, судова експертиза й інтернет: плюси та мінуси, проблеми та перспективи

Юлія Форіс

молодший науковий співробітник, Київський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України, м. Київ, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-1697-2177>, e-mail: nauka@kndise.gov.ua

Олександр Положинцев

молодший науковий співробітник, Київський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України, м. Київ, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-8666-3431>, e-mail: its4design@gmail.com

Наталія Гаврилюк

молодший науковий співробітник, Київський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України, м. Київ, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-3360-697X>, e-mail: zbirnyk@kndise.gov.ua

Висвітлено деякі питання історії розвитку взаємодії криміналістичної та судово-експертної наукової спільноти з Усесвітньою мережею «Інтернет», окреслено деякі проблеми цієї взаємодії та тенденції їх усунення.

Ключові слова: інтернет; криміналістика; судова експертиза; вебресурси.

Criminalistic , Forensic Expertis and the Internet: Advantages and Disadvantages, Problems and Prospects

Yuliia Foris, Oleksandr Polozhyntsev, Nataliia Havryliuk

The abstract highlights some issues of the history of the development of the interaction of the criminalistic and forensic scientific community with the World Wide Web, outlines some problems of this interaction and trends of their elimination.

Keywords: Internet; criminalistics; forensic expertise; web resources.

Основна властивість інформації: вона накопичується. Якщо хвиля мережевої активності докотилася і до пострадянського простору, то саме цей момент слід брати за початок розвитку взаємин між мережею «Інтернет» з одного боку та криміналістикою і судовою експертизою — з іншого боку. Він припадає на початок 2000-х років.

Спочатку активно розвивався так званий рунет, російськомовне інформаційне середовище в мережі «Інтернет». Стало модним заводити собі вебсторінки або цілі сайти. Кожне

підприємство, установа, організація, які поважали себе, створювали собі профілі в інтернеті. Стало з'являтися багато персональних сторінок і сайтів. Важливим було потрапити в топи запитів у пошукових сервісах — таких, як Рамблер, Яндекс, пізніше Гугл. Охочі прорекламувати свою інтернет-сторінку навіть платили гроші інтернет-ділкам за запити пошукових сервісів до їхнього ресурсу залежно від кількості таких запитів. У кодах цих вебресурсів (сторінок і сайтів) прописували пошукові запити (ключові

слова або групи слів). Пошукові сервіси створювали каталоги сайтів і сторінок, безоплатні та подекуди платні, на інтернет-каталогах сайтів заробляли також приватні структури. Із часом ці каталоги непомітно зникли.

Не минула ця мода і сферу криміналістики та судової експертизи. Державні спеціалізовані установи судових експертиз також розробляли вебресурси, іноді навіть як науково-дослідні розробки (зокрема, через проблеми із фінансуванням розробок саме вебресурсів). У мережі з'явилися безоплатні макети сайтів, написані спеціальною вебмовою, які кожний охочий міг підлаштовувати під свої потреби й наповнювати своїм змістом. Але єдиною вебмовою, яку не могли зламати хакери, був гіпертекст — *HTML*. Тож із самого початку поширення інформації в інтернеті утримувачі вебресурсів зіткнулися з проблемами хакерських атак на свої ресурси. Найбільш важливим було донести до споживачів інформацію про державну спеціалізовану установу судових експертиз, а саме види експертиз, які виконують у ній, матеріали, які необхідно надати для цього, деякі особистісні дані про керівництво установи й контактну інформацію. Усі ці дані були доволі сталими, і для того, щоб сайт «жив» і інформація оновлювалася частіше, популярними сервісами були стрічка новин, гостьові книги та форуми (пізніше більш популярними стали форми зворотного зв'язку). Державні спеціалізовані установи судових експертиз також наповнювали стрічки новин, ця форма популяризації уста-

нови зберігає свою актуальність до сьогодні.

Із появою нових сайтів і сервісів усе більше криміналістичної та судово-експертної літератури стало з'являтися у відкритому доступі. Так, спочатку в «рунеті» з'явилися окремі тексти, а подекуди цілі «бібліотеки» (добірки текстів) підручників з криміналістики та судової експертизи. Потім, приблизно після 2010-х років, мережу поповнили україномовні видання, із тенденцією збільшення обсягу таких матеріалів після 2014 року.

В Україні на державному рівні почали заохочувати поширення в мережі «Інтернет» академічних текстів з криміналістики і судової експертизи, зокрема, статей у наукових і науково-методичних виданнях, дисертаційних досліджень, підручників, посібників тощо. Наприклад, Національна бібліотека України імені академіка В. І. Вернадського втілила в життя спеціальну платформу «Наукова періодика України», а УкрІНТЕІ — дисертаційних досліджень. Держава також заохочує інтегрування академічних текстів, написаних в Україні, у міжнародний науковий простір, наприклад, для захисту дисертації на здобуття наукового ступеня навіть висувають вимоги про оприлюднення у виданнях, зареєстрованих у міжнародних наукометричних базах. Отже, з року в рік кількість літератури із криміналістики й судової експертизи в мережі збільшується. Для прикладу можна навести також матеріали міжнародних і всеукраїнських конференцій, семінарів, нарад тощо, а також розміщення на сайті Міністерства юстиції України протоколів

секцій Науково-консультативної методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України та її Президії.

Окрім того, сформовано спеціальні реєстри, наприклад, державний Реєстр атестованих судових експертів, Реєстр методик проведення судових експертиз, Реєстр судових рішень тощо.

У зв'язку із викладеним вище виникають і перші проблеми. Такою глобальною проблемою є доступ зловмисників до інформації, вільне поширення якої варто було б обмежити. Наприклад, сучасні підручники та посібники з огляду місця події злочину, призначені для правоохоронних органів, легко доступні для злочинців, які можуть застосувати інформацію з них для спотворення місця злочину. Інший приклад — це Реєстр методик проведення судових експертиз. Уже не один рік точаться дискусії, викладати чи ні на широкий загал власне методики проведення судових експертиз.

Нові проблеми виникли після повномасштабного вторгнення на територію України російської федерації. Судово-експертні установи вимушені обмежити в інтернеті доступ до своєї контактної інформації. Почастішали випадки хакерських атак на інтернет-ресурси (наприклад, нещодавно були зламані сайт Міністерства юстиції України і всі державні реєстри, держателем яких є Мін'юст).

Є й інші тенденції. Наприклад, усе більшої популярності набирає створення сторінок у соціальних мережах (таких, як Фейсбук, Інстаграм тощо) замість створення повноцінних сайтів, які легко зламати. Натомість хакери навчилися ламати сторінки у соціальних мережах. Вразливість вебресурсів є однією з ключових проблем сучасності. Доводиться часто змінювати хостинг сайтів, слідкувати за актуальністю програмної частини сайту, бути обережними у наповненні сайту інформацією.

Доволі новим є застосування штучного інтелекту. Чи міг Рудольф Арчибальд Рейсс колись уявити, що криміналістика та судова експертиза послугувуватимуться штучним інтелектом? Що доступ до більшості сучасних публікацій у сфері криміналістики й судової експертизи буде практично необмеженим ані у часі, ні у просторі, що їх можна буде читати просто з мобільного телефону? Що науковці в галузі криміналістики та судової експертизи матимуть індекси цитування в наукометричних базах?

Наостанок хочеться висловити сподівання, що наукова спільнота криміналістів і судових експертів послугувуватиметься всіма кращими надбаннями ІТ-технологій у своїх інтересах і знайде шляхи розв'язання проблем, зокрема, захисту від небажаних очей конфіденційної та іншої інформації, яка може становити потенційну небезпеку.